

Forord

Mit første møde med John Shotter går efterhånden en del år tilbage, han fremstod, da som nu, som den ældre erfarne professor, hvis rolige og venlige væsen skabte en fascinerende aura omkring sig. ”Denne mand er jo et omvandrende leksikon i filosofiske citater og pointer”, er der mange, der igennem tiderne har tænkt og sagt. Bag det rolige ydre lever en ungdommelig energi og virkelyst. Sjældent møder man et menneske, som trods et helt liv i den akademiske verden stadig synes at være på vej, i bevægelse og i besiddelse af en nærmest uudtømmelig nysgerrighed.

Bevægelige verdener afspejler Shotters egen grundindstilling, idet den handler om at være på vej; om ikke at ankomme, men om at forstå livet som uafsluttede, konstant udviklende processer af spontan relationel sammenvævning med vores omgivelser, mennesker og ting. Shotters eget begreb for denne tænkning er ’prospektive deskriptive (ufærdige) begreber’. Det er begreber og ideer, som tjener til at udvide vores opmærksomhed på de muligheder, vi har for at orientere os i alle typer af sociale relationer.

At træde ind i Shotters tankeunivers er til at begynde med ikke den nemmeste manøvre, og mange er desværre stået af, før ideerne og tankerne er kommet ind under huden – hvilken skam! Shotter skal ikke læses som flygtig litteratur. Som han selv ofte citerer Wittgenstein for at sige, så ønsker han tilsvarende, at hans filosofi skal læses langsomt og med hele kroppen. Vi skal ikke læse for at forstå, vi skal læse for at lade os bevæge, lade os fylde op med ord og de kropslige responser, de giver os, hvis vi tillader os at mærke efter. Sætninger skal ikke fordøjes i en mundfuld, men ad flere omgange, så vi kan opleve, hvordan ordene åbner sig for nye betydninger og indsigter og tager os steder hen, hvor vi endnu ikke har lært at orientere os.

Forståelse bliver derfor mere og andet, end om vi har forstået teksten som et konkret objekt, et noget, vi kan gengive som tekst eller ide. For Shotter er ambitionen en 'viden af en tredje slags', en viden om, hvordan tanker og ideer udtrykker sig indvævet i komplekse sociale praksisser og dermed i deres *anvendelse*. I den henseende lægger han sig i forlængelse af og udvider Ryles begreb om 'viden hvad og viden hvordan'. Viden hvad udtrykker den konkrete evne til at identificere en tanke og ide, og viden hvordan, i forlængelse heraf, den konkrete regelbundne anvendelse herfor. Skridtet videre, som Shotter vil have os til at tage, er ud i den dynamiske konstant muterende sociale praksis, hvor tanker udledes som komplekse, spontane måder at relatere os til hinanden på. Måder, som ikke er funderet i teoretiske regelfølger, men i livets fluktuerende, sammenfildrede praksis. Dette placerer Shotter i fænomenologiens insisterende fokus på øjeblikkets dybde og nuancerigdom. Han gør det med sin egen stil og trækker især på Wittgensteins sene filosofi og parafraserer denne med citatet: "der er et ocean af betydning i en dråbe grammatik." Ved at dykke ned i øjeblikkets spontane relationelle kropsligt forankrede, og dermed dråbens, oceaniske detaljerigdom åbnes for nye erkendelses- og værensformer, der gør det tydeligt, hvordan vores kropslighed er konstituerende for vores sociale betydninger og praksis. Kroppen vælger således for os, mere end det er vores rationelle logiske intuition, som vælger i livets spontane handlen fra det ene øjeblik til det næste. Det fører blandt andet Shotter frem til den vigtige pointe, oprindeligt fremsat af Wittgenstein, at livets udfordringer ikke kan betragtes som intellektuelle vanskeligheder, hvor vi kan komme til en klar erkendelse af løsningens natur. Derimod er udfordringerne af orienteringsmæssig karakter, vanskeligheder, der antager, formen: 'Jeg ved ikke, hvordan jeg skal forsætte'.

Inspirationen til Shotters interesse for detaljerne i komplekse mønstre af relationelle responsive processer kan måske føres tilbage til hans tidlige akademiske liv. Hans første forskning var studiet af mor-barn-relationen hos spædbørn, de førsproglige relationer. Blikket på de nonverbale interaktioner får Shotter til at fastholde pointen, at vi først lærer at orientere os i verden som kroppe. Det talte

sprog er først noget, der udvikles på et senere tidspunkt. På den måde bliver sproget en udvidelse af kroppens orientingsmæssige repertoire, og sproget overtager aldrig kroppen som primær værensform.

Siden 1970'erne har Shotter været en central bidragsyder til det socialkonstruktionistiske miljø og deler den sprogopfattelse, som dette miljø har advokeret for. Det er denne bevægelses centrale tanke, at sproget ikke er repræsentativt og dermed ikke står i et direkte forhold til ting, objekter eller begivenheder. Sprog er en social, kulturel, situeret praksis, der konstruerer og konstituerer de betydninger, som vi *tilskriver* disse fænomener. Det ontologiske er ikke et spørgsmål om, hvad der er rigtigt eller forkert, men et spørgsmål om, hvad en gruppe af mennesker kan enes om som værende gyldige udlægninger. Ords betydning er deres brug i praksis, og eftersom praksis er fluktuerende og dynamisk, således også sproget. Shotter ser sig selv som både i og uden for socialkonstruktionismen. Han er indenfor i opfattelsen af sprogets funktion og betydning i social praksis og udenfor eller på kanten i det omfang, at man fastholder, at sproget er grænsen for, hvad vi kan forstå i og om verden – der findes også virkeligheder, som sproget ikke penetrerer, og som virker igennem os og ikke mindst i rummet mellem som et fælles tredje, 'joint action' – en fælles virkelighed af ubestemmelig bestemthed. Det er en central tese hos Shotter, at vi med vores kroppe er indlejret i en grundlæggende relationel responsiv proces, hvor vores kroppe ordløst dybt indvævet i komplekse sociale, flydende mønstre giver os umiddelbare fornemmelser for, hvordan vi skal handle i overensstemmelse med situationen og agere etisk – det etiske går derfor i dette univers forud for sproget ved at bringe os i relation til de primære sociale praksisser, der udlægger, hvad der for os er domænet for den menneskelige sameksistens! Vi opnår ikke adgang til denne kropslighed ved at analysere sprogets kontingens som en logisk aktivitet, men derimod ved at lære at blive opmærksomme på de kropslige responser, som fungerer som 'påmindelser' ('reminders' fra Wittgenstein), der giver os umiddelbare diskriminerende fornemmelser for, hvordan vi skal relatere os til delene såvel som den pragmatiske helhed i situationen.

Tankerne om verden som flydende og bevægelig henter Shotter hos de pragmatisk filosofier Dewey og James, hvis psykologiske teorier allerede i slut-1800-tallet advarede mod det, vi sidenhen har lært at kende som behaviorismen og kognitivismen, da disse bevægelser opstiller alt for simple kausale narrativer for, hvordan vi agerer i forhold til vores omverden. I deres, og i Shotters, univers er vi dybt forankrede i vores sociale liv, og vi må se ideen om os selv som individer som en social præstation. Vi er først sociale, og heraf opstår muligheden for at frembringe os selv som adskilte individer, som selver. Adskillelsen er funderet i et uløseligt sammenvævet net af sociale relationer og sprog, eller som Shotter siger: ”Hvad foregår det, der foregår inde i mig, inden for rammen af?” Og svarer noget i retning af: ”i rigt sammenfildrede sociale verdener.”

En yderligere inspiration fra pragmatismen finder vi udtrykt i denne bogs arkitektur. Som en uafsluttende tænker er det, der for Shotter betyder noget, perspektivers praktiske værdi frem for deres værdi som endelige udlægninger. Som læser inviteres du med denne bog ind i en mængde af perspektiver, som et slags opslagsværk over filosofiske refleksioner, et kalejdoskop, hvor læserens indgang til de enkelte afsnit vil afgøre deres umiddelbare værdi og betydning for læseren. Bogen vil være en kilde til inspiration og kan bruges af såvel ledere som konsulenter, specialister og studerende på videregående uddannelser foruden som intellektuel selvhjælpsbog! En selvhjælpsbog, hvor læseren selv sammensætter behandlingen ved netop at finde de passager, som taler ind i de udfordringer og vanskeligheder, som vi synes at stå med lige nu. Det skønne ved denne selvhjælpsbog er, at den aldrig vil gå af mode, da hvert afsnit vil ændre betydning, enten i den måde, vi sætter de enkelte ideer i relation til hinanden på, eller ved at vi træder ind i teksten med forskellige formål og oplever, hvordan ord, begreber og ideer vækker os til live på stadig nye måder. Hver læsning vil således være en oplevelse af at læse bogen for ’endnu en første gang’.

Shotter er i rorty’isk* forstand en revolutionær tænker, ”der har som mål at genoplive samtalen ved at finde nye beskrivelser, der gør

* Richard Rorty (1979) *Philosophy and the Mirror of Nature*, s. 370.

det muligt at få verden til at fremstå frisk endnu en gang; de vil frembringe 'en fornemmelse af, at der er noget nyt under solen'". Ved at bevæge sig gennem de døre, som denne bog tilbyder, vil man opdage, at Shotter har sit helt eget sprog og en egen udtryksform. Alene ved at tillade sig selv at opleve dette sprog, ikke som observatør, der læser for at *forstå* teksten som et begribeligt objekt, men som en deltager i teksten, bliver man i stand til at komme ind i ordenes rytme, stemning, intonation og dybe betydning – prøv blot at læse passager højt. Vi skal således læse *sammen* med Shotter!

For at fremhæve Shotters polyfone pluralistiske tilgang står ordbogen ikke alene, men er sat sammen med fire andre 'stemmer', der hver tilbyder et glimt af, hvordan disse ufærdige begreber kan inspirere og anvendes i forskning og i praksis.

Theodore Taptiklis beskriver, hvad det vil sige at skabe mening *med* Shotter. Lone Hersted giver en indgang til, hvordan man kan tænke ledelses- og organisationsudvikling med de shotterske begreber. Ulla Thøgersen går ind i begreberne om kropslighed og responsivitet og tematiserer dermed Shotters forhold til Merleau-Ponty og fænomenologi. Afslutningsvist undersøger Finn Thorbjørn Hansen det etiske og eksistentielle i Shotters tænkning.

Det har været en særlig oplevelse at læse Shotter på dansk for første gang, og på denne måde er bogen i sig selv en gave. En ting er de oplevelser og den kropslighed, vi tilegner os i et fremmedsprog, hvor vi er gæster, noget andet er at få det ind gennem sit modersmål, hvor hvert ord og sætning kan fremstå med større dybde og betydningsmæssig rækkevidde. Bogen har således været en oplevelse af at træde ind i Shotters univers, som var det første gang, og samtidig opleve, hvordan træde til gamle refleksioner bringes til live, får ny dybde og betydning, som var de nye livgivende erfaringer.

Jacob Storch, januar 2015